

Åtte krav for en mer rettssikker norsk asylpolitikk

- 1. Asylsøkere må normalt møte beslutningstagerne personlig, både for å sikre god informasjonsinnhenting og en best mulig troverdighetsvurdering. Barn må bli hørt og få tilrettelagt informasjon. Dette må gjelde både i behandlingen av søknaden hos Utlendingsdirektoratet (UDI) og ved en eventuell klage til Utlendingsnemnda (UNE).**

I dag vil en asylsøker kunne gå igjennom hele asylprosessen uten noen gang å være i samme rom som beslutningstagerne. I Utlendingsdirektoratet (UDI) varierer det om den som foretar asylintervjuet, også er den som fatter vedtaket. I klageorganet Utlendingsnemnda (UNE) er det bare et lite mindretall av asylsøkerne som møter beslutningstagerne, i asylsaker normalt omkring 10 prosent.

Dette skiller seg tydelig fra behandlingen eksempelvis av straffesaker. Det skiller seg også fra praksis i landene omkring oss, ettersom man både i Sverige, Danmark og Finland har klageorgan hvor personlig fremmøte for asylsøkerne er normen. Det er spesielt problematisk at troverdighetsvurderinger i det norske systemet rutinemessig foretas av beslutningstagere som aldri har møtt personene de vurderer. Risikoen ved svake rettssikkerhetsstandarder på dette punktet er feil vedtak, både feil innvilgelser og feil avslag.

- 2. Det bør innføres topartsprosess i behandlingen av klagesaker for å sikre bedre innsyn for asylsøkerne og et bedre beslutningsgrunnlag for klageorganet.**

Topartsprosess ville innebære at Utlendingsdirektoratet (UDI) og asylsøkeren med advokat møter hverandre som likeverdige parter i klageomgangen, og at klageorganet fatter et vedtak basert på informasjonen som legges fram av begge partene. I dag skal Utlendingsnemnda (UNE) både utrede og avgjøre saker, og dermed blir de både part og dommer i samme sak.

Topartsprosess vil styrke rettssikkerheten ved at UDI i større grad må redegjøre for begrunnelsene for sitt avslag og hvilken landinformasjon som er anvendt. Asylsøkerne kan dermed svare mer direkte på UDIs vurderinger, og klageorganet får et bedre grunnlag for å fatte en riktig avgjørelse. Også her skiller Norge seg fra situasjonen i landene omkring oss, ettersom man både i Sverige, Danmark og Finland har klageorgan med topartsprosess.

- 3. Personer som har fysiske eller psykiske skader etter tortur eller andre overgrep, må få kvalifisert bistand til å dokumentere disse, i tråd med EUs krav.**

Mange asylsøkere har fysiske og/eller psykiske skader etter å ha vært utsatt for forfølgelse i hjemlandet. Det finnes imidlertid ingen ordninger for å bistå dem med å dokumentere disse skadene. At en asylsøker allerede har vært utsatt for forfølgelse, betyr ikke at vedkommende har et automatisk krav på asyl. Å finne ut hva som faktisk har skjedd som tvang vedkommende til å flykte, er imidlertid sentralt for å kunne vurdere hva som kan skje ved en retur. Retur til gjentatt tortur vil være et svært alvorlig menneskerettsbrudd.

Svært få asylsøkere kan dokumentere at de har sittet fengslet og blitt torturert. Den eneste "dokumentasjonen" som finnes, er eventuelle skader. Det er i dag vanlig at asylsøkere ikke blir trodd på det de forteller og derfor får avslag på asylsøknaden, selv om de har spesifikke arr som kunne vært

kartlagt som bevismiddel. Det er et sterkt behov for at asylsøkere som har slike erfaringer, får et tilbud om kartlegging.

4. Det må utarbeides konkrete standarder, med innspill fra relevante fagmiljøer, for vurdering av asylsøkeres troverdighet både i UDI og UNE.

Det er positivt at UDI har bestilt en utredning fra Fafo om bevis- og troverdighetsvurderingen i asylsaker. Vurderingen av asylsøkeres troverdighet er ofte avgjørende for asylsøknadens utfall, blant annet fordi de færreste asylsøkere kan dokumentere forfølgelsen de har blitt utsatt for gjennom fysiske bevismidler. Likevel framstår troverdighetsvurderingen ofte som ustrukturert, og i alt for stor grad påvirket av de enkelte saksbehandlerens egne forestillinger og fornemmelser. Det er derfor et sterkt behov for en mer strukturert og standardisert tilnærming til troverdighetsvurderinger. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) sine anbefalinger på området gir et slikt faglig rammeverk for troverdighetsvurderingen, og bør utgjøre utgangspunktet for utlendingsforvaltningens vurdering av asylsøkeres troverdighet.

5. Utlendingsmyndighetene må bare benytte aldersundersøkelser basert på metoder som nyter bred oppslutning i de relevante fagmiljøene.

Det er positivt at det etter utlysning fra UDI nå er igangsatt et forskningsprosjekt med det formål å «forbedrede metoder og grunnlag for aldersundersøkelser av ungdom og unge voksne». Hvorvidt en asylsøker anses å være over eller under 18 år, har grunnleggende betydning for personens rettigheter og plikter. Med bakgrunn i flere organisasjoners kontakt med mange i denne gruppen og deres verger, og kjennskap til de konkrete vurderingene som er foretatt i en del saker, er vi bekymret for om rettssikkerheten er god nok. Flere av metodene for aldersvurdering som blir brukt i dag er omdiskuterte, og har fått sterk kritikk fra medisinsk hold.

Det er derfor på tide å ta et nytt blick på hvordan aldersvurderingene fungerer, for å forsikre oss om at enslige mindreårige asylsøkere nyter godt av forsvarlig rettssikkerhetsstandarder og ikke feilaktig behandles som voksne, med de dramatiske konsekvensene det kan ha. Vi anbefaler en tverrfaglig tilnærming som omfatter fysiske, utviklingsmessige, psykologiske, miljømessige og kulturelle faktorer, og som kun benytter metodikk som har bred oppslutning i de relevante fagmiljøene. Det er også vesentlig at asylsøkerne får tilgang på resultatene fra alle de medisinske undersøkelsene, ikke bare konklusjonen, for å sikre en mest mulig reell adgang til etterprøving.

6. Det må vedtas forskriftsbestemmelser som spesifiserer «barnets beste» og «innvandringsregulerende hensyn», og hvordan disse skal veies opp mot hverandre. Det bør også forskriftsfestes at det ikke skal fattes avslagsvedtak til alvorlig skade for barn av hensyn til innvandringsbegrensning.

I dag lever mange barn med usikkerhet om de får bli i Norge. For mange barn er dette en svært stor påkjenning. Utlendingsloven og utlendingsforskriften mangler nærmere kriterier for hvordan hensynet til barnets beste skal vurderes, og for hvordan utlendingsmyndighetene skal vektlegge «barnets beste» opp mot «innvandringsregulerende hensyn». Det er blant annet flere eksempler på at barn med alvorlige helsemessige problemer får avslag på grunn av innvandringsregulerende hensyn, selv når muligheten for at en innvilgelse ville ha konsekvenser for innvandringen er svært teoretisk eller til og med spekulativ.

Vi mener derfor at det må vedtas en forskriftsbestemmelse om barnets beste som klart angir hvilke momenter som skal vektlegges og hvordan vurderingene skal foretas. FNs barnekonvensjon fastslår at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som angår barn. Hvis det unntaksvis skal fattes vedtak som ikke er til barnets beste, må begrunnelsen tydelig fremgå av vedtaket. Det er ikke tilstrekkelig med standardiserte formuleringer. Spesielt vektingen mellom de ulike hensynene må gjengis med en individuell og spesifikk begrunnelse.

7. Det bør etableres en oppfølgingsplikt i situasjoner hvor norske myndigheter mottar informasjon om at en asylsøker kan ha blitt utsatt for forfølgelse ved retur. Dette må omfatte en plikt til å utrede saken og til å bistå.

Ethvert system vil begå feil, og det er både naivt og farlig å legge til grunn at asylsystemet skulle være et unntak. Ethvert system trenger derfor mekanismer som best mulig kan håndtere feilene når de skjer. De siste årene har det vært flere tilfeller hvor det er grunn til å frykte at asylsøkere har blitt utsatt for ny forfølgelse etter retur til hjemlandet. I tilfeller hvor norske myndigheter blir kjent med at dette kan ha skjedd, må det foreligge en plikt både til å undersøke forholdene, til å bistå den utsendte, og til å foreta en vurdering av hva som gikk galt, samt om det er behov for endring av praksis eller rutiner for å unngå tilsvarende feil i framtiden. Hvis en person har blitt returnert til forfølgelse, må vedkommende anses å ha et klart, menneskerettslig krav på bistand.

8. Ordningen med midlertidige tillatelser for enslige mindreårige asylsøkere må opphøre.

Før 2009 fikk alle enslige mindreårige asylsøkere opphold dersom omsorgspersoner i hjemlandet ikke ble funnet. Siden den gang har en del enslige mindreårige over 16 år fått en midlertidig oppholdstillatelse fram til de fyller 18 år. Et grunnleggende rettssikkerhetsmessig problem med denne praksisen er at man bruker intervjuer foretatt med mindreårige for å vurdere deres behov for beskyttelse og deres situasjon ved en retur.

I tillegg kommer de alvorlige psykiske påkjenningene når mindreårige pålegges å vente på retur til ofte konfliktherjede hjemland når de blir myndige. Fagpersoner som er i kontakt med ungdom som har fått et slikt vedtak, samt representanter og verger, uttrykker stor bekymring for konsekvensene av denne praksisen, og det rapporteres om alvorlige psykiske skader for mange av ungdommene. Vi anser derfor at denne praksisen må avsluttes.

Tilsluttet: Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), Antirasistisk Senter, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, PRESS – Redd Barna Ungdom, Kirkens Bymisjon, Foreningen av tolvte januar, Mellomkirkelig råd, Den norske Helsingforskomité, Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) og Vergeforeningen Følgesvennen.